

VOLUME II | ISSUE 2 | FEBRUARY

2024

Journal of Pedagogical and Psychological Studies

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ISSN: 2181-4066

Available online at www.imfaktor.com

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

II-ЖИЛД, 2-СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-II, НОМЕР-2

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-II, ISSUE-2

ТОШКЕНТ - 2024

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

№ 2 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.56017/2181-4066-2024-2>

Бош муҳаррир:

Нишонова З.

– психология фанлари доктори, профессор

Масъул муҳаррир:

Давлатов Ойбек.

– педагогика ф.б.ф.д. (PhD)

Таҳририят аъзолари:

1. Юсупова Хабиба Ирискуловна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
2. Олимов Лазиз Ярашович – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
3. Элов Зиёдулло Сатторович – психология фанлари доктори, доцент
4. Ганжиев Феруз Фурқатович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
5. Мусаева Мухаббат Эшбаевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD), доцент
6. Умаров Баҳром Норбоевич – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
7. Орипова Раънохон Иброхимовна – педагогика фанлари номзоди, доцент
8. Ўринова Феруза Ўлжаевна – педагогика фанлари номзоди, доцент
9. Ниёзова Лутфия Худайбергановна – дефектолог - эксперт
10. Салиева Дилором Абдуллаевна – психология фанлари номзоди
11. Останов Шухрат Шарифович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
12. Рустамов Шавкат Шухратович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
13. Халлокова Максудахон Эргашевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
14. Исмаилова Раъно Нураевна – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
15. Саримова Дилдора Соаталиевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD), доцент
16. Улуғова Шахлола Муслиддиновна – психология фанлари номзоди, доцент
17. Махмудова Зулфия Мехмоновна – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
18. Худайберганов Шухрат Шавкат ўғли – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
19. Исматова Дилафруз Тўймуратовна – психология ф.б.ф.д. (PhD)
20. Улуғова Шахлола Муслиддиновна – психология фанлари номзоди, доцент
21. Махмудова Зулфия Мехмоновна – психология ф.б.ф.д., (PhD)
22. Ўринова Озодахон Ўлжаевна – педагогика ф.б.ф.д., (PhD)
23. Рўзиев Умар Музафарович – психология ф.б.ф.д., (PhD)
24. Останов Жасур Шопиржонович – психология ф.б.ф.д., (PhD)
25. Лола Камоловна Илиева (Бахриддинова) – педагогика фанлари номзоди, доцент
26. Муродова Дурдонахон Райимжон қизи – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)

“Педагогик ва психологик тадқиқотлар” журнали 6 та халқаро маълумотлар базаларида индексланган бўлиб, жорий йил учун UIF 2023 = 8.2 “импакт-фактор” кўрсаткичига эга. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг 2023 йил 24 июлдаги 01-02/1199-сонли хатига мувофиқ ушбу журналда чоп этилган мақолалар хорижий мақолалар сифатида тан олинади.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳар, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор
24-мавзеси, 2/27-уй. Почта индекси 100152. Веб-сайт: www.imfaktor.uz/com

Телефон номер: +99894-410 11 55, **E-mail:** tahririyat@imfaktor.uz

© “ИМФАКТОР Pages” илмий нашриёти, 2024 йил.

© Муаллифлар жамоаси, 2024 йил.

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

TULEGENOVA Dilfuza Ergash qizi
Toshkent shahridagi Yodju texnika instituti
4-kurs tinglovchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10691237>

SINF SOATLARI, BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHI RIVOJLANISHIGA TA’SIR KO‘RSATISH JARAYONI SIFATIDA

ANNOTATSIYA

Maqolada maktab o‘quvchilarini shakllantirish jarayonida sinfning roli ochib berilgan. Sinf soatlarini ajratish mumkin bo‘lgan turli modellar, funktsiyalar, muammolarni ajratib ko‘rsatishadi va sinf soatlari shakllarini tavsiflangan. Hozirgi vaqtda bolani ta‘lim obykti sifatida emas, balki ta‘lim subyekti sifatida ko‘rib chiqadigan bolani ta‘lim va tarbiyalashda yangi yondashuvni shakllantirishga, o‘z-o‘zini anglashi uchun sharoit va kafolatlarni yaratishga urinishlar mavjud. O‘qituvchilarga axloqiy qadriyatlar masalalari bo‘yicha talabalar bilan suhbatlar o‘tkazishga imkon beradigan turli mavzularda sinf soatlarini o‘tkazish taqozo etmoqda.

Kalit so‘zlar: ta‘lim, mazmun, maktabgacha ta‘lim, ma‘naviy-axloqiy qadriyatlar, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, mutaxassis, kompetentlik.

CLASSROOM HOURS FOR THE DEVELOPMENT OF AN ELEMENTARY SCHOOL STUDENT HOW IS THE IMPACT PROCESS

ANNOTATION

The article reveals the role of the classroom in the process of forming a group, they highlight various models, functions, problems that class hours can be devoted to, and characterize forms of classroom reflection. Currently, there is an attempt to form a new approach to the education and upbringing of a child, which considers the child not as an object of education, but as a subject of education, and to create conditions and guarantees for the self-realization of young people. To conduct classroom hours on various topics that will allow teachers to conduct discussions with students regarding issues of moral values, civil, patriotic, labor, environmental education.

Key words: education, content, preschool education, spiritual and moral values, primary school students, specialist, competence.

КЛАССНЫЕ ЧАСЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ УЧЕНИКА НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ КАК ПРОЦЕСС ВОЗДЕЙСТВИЯ

АННОТАЦИЯ

В статье раскрываются роль классного часа в процессе формирования коллектива группы; в них освещаются различные модели, функции, проблемы, которым могут быть посвящены классные часы, охарактеризованы формы рефлексии классного часа. В настоящее время есть попытка формирования нового подхода в образовании и воспитании ребенка, рассматривающего ребенка не как объект воспитания, а как субъект воспитания, и создания условий и гарантий для самореализации молодых людей. Для проведения классных часов по различным тематикам, которые позволят учителям проводить обсуждение со школьниками, касаясь вопросов нравственных ценностей; гражданского, патриотического, трудового, экологического образования.

Ключевые слова: воспитание, содержание, дошкольное образование, духовно-нравственные ценности, учащиеся начальных классов, специалист, компетентность.

Kirish. Bugungi kun mutaxassisining kompetentligi va raqobatbardoshligida uning ish jarayonida erkin va samarali muloqot yurita olishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu boshlang'ich sinflarda bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda davlatning o'quv jarayonlarini rivojlantirish, ularning sohaviy nutqini o'stirish orqali kasbiy faoliyatga tayyorlashni jahon pedagogikasi oldida turgan dolzarb vazifalardan biriga aylantirdi.

Mustaqillik yillarida amalga oshirilgan izchil islohotlar davomida respublikamizning boshlang'ich sinf o'quvchilariga sinf soatlarini tashkil etish alohida e'tibor qaratildi va qaratilmoqda. Ayni vaqtda jamiyatimizda sinf soatlarini sifatini oshirish borasida hali ko'p ish qilishimiz lozimligini ham unutmashimiz zarur. Ayniqsa, ba'zan sinf soatlarida ta'lim qoidalariga rioya qilmaslik, faqat ma'lum bir hudud sinf o'quvchilari tomonidan sinf soatlarida faol qatnashishlari yaqqol ko'rish mumkin.

O'zbekistonda ta'lim olayotgan boshlang'ich sinf o'quvchilari mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy hayotida faol ishtirok etishini ta'minlash ham ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardandir. Bu borada "birinchi navbatda, boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning sinf soatlarida o'zining haqiqiy o'rnini egallashiga erishish, shu maqsadda zamonaviy darsliklar, etimologik va qiyosiy lug'atlar yaratish, zarur atama va iboralar, tushuncha va kategoriyalarni ishlab chiqish" alohida ta'kidlangan [1].

Mutaxassisning sohadagi samarali hamda muvaffaqiyatli faoliyati uning davlat tilida og'zaki va yozma erkin muloqot yurita olishi, sohaviy-normativ hujjatlarni tuzish, rasmiylashtirish talablarini bilishi va tezkorlik bilan bajara olishiga ham bog'liq.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish faoliyatida faoliyatida ma'naviyat va ma'rifat asosiy o'rinni egallaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari xalqimizning yetuk farzandlari sifatida bilimli, odob-axloqli va salomatlik bo'yicha boshqalarga doimo o'rnak bo'lishlari kerak.

Insonning mohiyatini anglash masalasi o'rganish qadim zamonlardan beri olimlar e'tiborini o'ziga tortayotgan va xali-hanuz o'zining to'liq yechimini topmagan tadqiqot mavzularidan biridir.

Biz katta yoshdagi insonlar o'sib kelayotgan yosh avlodga ta'lim-tarbiya berishni o'z oldimizga maqsad qilib qo'ygan ekanmiz, birinchi navbatda, ularni insonning mohiyati, ya'ni - hayoti, faoliyati, tabiati, qadr-qimmatini, salomatligi kabi qadriyatlardan xabardor qilishimiz zarur. Keyin esa ularga inson sha'niga va salomatligiga tahdid soluvchi illatlarni ko'rsatib, saqlanishlari uchun ularni ogoh etishimiz lozim [2].

Insonning dunyodagi eng yaqin kishilari otasi va onasi ekanini, ularni ardoqlash farzandlik burchi hisoblanishini yoshlarga tushuntirish darkor. Bu burch insonning farzand sifatida nafaqat o‘z oilasi, balki o‘z xalqi va Vatani oldidagi majburiyatlarini belgilab berishini alohida ta’kidlash joiz.

Inson qachon va qayerda dunyoga kelishini, ota-onasining kim bo‘lishini, shuningdek, qancha umr kechirishini oldindan bilmaydi [3].

“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” asosida respublikamiz ta’lim tizimida amalga oshirilgan tub islohotlar mamlakatimizda shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni joriy etishga, ya’ni har tomonlama bilimli, dunyoqarashi keng, raqobatbardosh, komil insonni tayyorlashga qaratilgan.

Bunga erishish uchun o‘quvchi-talabalarni uzluksiz ta’lim bosqichlarida turli sohalar bo‘yicha egallagan bilimlarni kundalik hayotda amaliy qo‘llashga o‘rgatish orqali ularda kasbiy ko‘nikma va malakalarni hosil qilish kerak bo‘ladi. Bugungi globallashuv davrida ta’limning asosiy vazifalaridan biri o‘quvchi-talabalarga nafaqat bilim berish hamda egallagan bilimlari asosida ko‘nikma va malakalar hosil qilish, balki ularni amaliyotda qo‘llay olish layoqatini shakllantirishdan iborat. Bu barcha fanlarni o‘qitishda kompetent yondashuvni joriy etish vazifasini o‘rtaga qo‘ydi.

Ma’lumki, har bir sinf soati muayyan ta’lim bosqichlarida o‘qitish tamoyillarini belgilab beruvchi asosiy dars soati xisoblanadi.

Sinf soatlarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari o‘zlarining kompetensiyalarini oshiradilar. Lotincha *sinf soati* (“layoqatli, munosib bo‘lmoq”) so‘zidan kelib chiqqan “sinf soati” so‘zi shaxsning biror-bir sohadan xabardorlik, shu sohani bilish darajasini anglatadi. Oliy ta’lim terminlarining lug‘atida esa “sinf soati” so‘zi “masalalar doirasi, bunda muayyan amaldor shaxs bilimlar, tajribalarga ega bo‘ladi” deb izohlanadi. Shu bilan birga, “sinf soatida faol bo‘lish” tushunchasi “KOMPETENTLIK, vakolatlilik – muayyan ijtimoiy kasbiy mavqega ega shaxslarning ular bajarayotgan vazifa va hal etayotgan muammolari mavjud murakkablik darajasiga bilimlari, layoqatlari va tajribalarining mos kelganlik darajasi” deb ta’riflanadi. Ko‘rinadiki, “sinf soati” tushunchasi bilim, tajriba va layoqat tushunchalarini qamrab oladi [4].

“Sinf soati” tushunchasi ilk bor XX asrning 50-60-yillarida amerikalik olim N.Xomskiy asarlarida tilga olingan bo‘lib, insonning biror faoliyatni amalga oshirish layoqati sifatida talqin etilgan. Xomskiy “Sintaktik strukturalar”, “Sintaksis nazariyasining aspektlari” asarlarida “sinf soati” tushunchalarini qiyosiy tahlil qiladi hamda ushbu terminlar mazmunidagi farqlarni “so‘zlovchi-tinglovchi”ning bilimlari bilan tilning muloqot va faoliyatida qo‘llanishi orasidagi tafvutlar orqali ochib beradi.

Pedagogik texnologiya ta’lim-tarbiya jarayoni sifatida ishtirokchilarning faoliyatlari orqali amalga oshiriladi.

Bu jarayonning pirovard maqsadi barkamol insonni shakllantirish va rivojlantirish bo‘lib, asosan quyidagilardan tarkib topadi:

- ta’lim-tarbiya berish;
- axborotlarni avloddan-avlodga uzatish;
- mustaqil fikrlashga o‘rgatish;

-bilim, ko‘nikma, malakalarni o‘rgatish va o‘zlashtirilishiga erishish;

-turli metodikalarni qo‘llash va takomillashtirish;

-diagnostika, monitoring olib borish;

-ta’lim-tarbiya jarayonida insonparvarlik, xalqparvarlik, mafkuraviy tamoyillarga asoslanish;

-o‘quvchining tayyorgarlik darajasini, psixologik, fiziologik, yosh xususiyatlarini, gigiyenik talablarni hisobga olish;

-ta’lim menejmenti, marketing talablari va xulosalarini, ijtimoiy motivlarni hisobga olish.

Har bir shaxsning fe'l - atvorida, xatti-harakatlarida u mansub bo'lgan millat, xalq, xudud, professionaal toifa, mehnat qiladigan jamoasi, yaqin atrofdagi muqim guruhi, oilasining ta'siridan paydo bo'lgan sifatleri va xususiyatlari bo'ladi [5].

Tarixiy shart-sharoit, davr, davlat tuzumi va o'sha jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy ta'sirlar mavjud. Bu ta'sir makro bosqichdagi ta'sirlar deb atalib, yaqin muhitning tasiri- mikro bosqichdagi ta'sirlar deb yuritiladi. Ikkala bosqichdagi ta'sirlar ham ijtimoiy psixologik nuqtai nazardan ahamiyatli va tarbiyaviy mohiyatga egadir. Chunki har bir sharoitda shaxs o'ziga xos ijtimoiy rollarni bajaradi va o'zining "qiyofasini" namoyon etadi.

Mehnat jamoasida professional rollarni bajarish jarayonidagi xulq-atvori shaxsning ma'naviy va psixologik ko'rinishidagi asosiy omil bo'ladi.

Shaxs bir vaqtning o'zida turli ijtimoiy guruhlarining ta'sirida bo'lishi mumkin. To'g'ri, ma'lum davrda bir ijtimoiy guruhning shaxsga ta'siri sezilarliroq va ahamiyatliroq, ikkinchisidiki esa sal kamroq bo'ladi. Masalan, o'quvchilik yillarida maktabdagi o'quvchilar guruhining ta'siri mahalladagi o'rtoqlar davrasidan kuchliroq bo'lishi, yangi xonadonga kelin bo'lib tushgan qiz uchun yangi oila muhitining ta'siri talabalik guruhidan kuchliroq bo'lishi tabiiy. Lekin har bir alohida daqiqada biz doimo ma'lum guruhlar ta'sirida bo'lamiz.

Guruh- ma'lum ijtimoiy faoliyat maqsadlari asosida to'plangan, muloqot ehtiyojlari qondiriladigan insonlar uyushmasidir.

Guruh uchun ikkita asosiy mezon mavjud: biror faoliyatning bo'lishligi (mehnat, o'qish, o'yin, muloqot, maishiy manfaatlar) hamda u yerda odamlarning o'zaro muloqoti uchun imkoniyatning mavjudligi.

Har bir shaxs uchun taraqqiyotning har bir alohida bosqichida shunday odamlar guruhi bo'ladi, u ularning niyatlari, qiziqishlari, harakat me'yorlari, g'oya va fikrlariga ergashishga tayyor bo'ladi, harakatlaridan andoza oladi, ularga taqlid qiladi. Bunday guruh psixologiyada referent guruh deb ataladi.

Normativ guruhlar- bu shaxs uchun shunday insonlar guruhiki, ularning normalarini u ma'qullaydi, ularga amal qilishga hamisha tayyor bo'ladi. Bunday guruhlariga birinchi nav-batda oilani, diniy yoki milliy uyushmalarni, professionaal guruhlarini kiritish mumkin.

Qiyoslash guruhlari- bu shunday guruhki, shaxs o'sha guruhga kirishga, uning ma'qullashiga muhtoj bo'lmaydi, lekin o'z harakatlarini yo'lga solishda unga asoslanadi va tartibga keltiradi.

Negativ guruhlar- shundayki, shaxs ularning xatti-harakatlaridan ataylab voz kechadi, chunki ular shaxsiy qarashlardan mutloq farq qiladi.

Hamkorlikning darajasi mezoniga ko'ra guruhlarini birlamchi va ikkilamchi turlarga bo'lib o'rganishni taklif etgan edi.

Birlamchi guruhda shaxslararo o'zaro ta'sir «yuzma-yuz, bevosita» ro'y beradi. Masalan, oila davrasidagi, sinfdagi, hisobchilar xonasida o'tirganlar birlamchi guruhga misoldir.

Ikkilamchi guruhlarda har doim ham odamlarning bevosita muloqotda bo'lish imkoniyatlari bo'lmaydi. Ular o'rtasidagi munosabat va o'zaro ta'sir bilvosita bo'ladi.

Ko'pincha guruhlarini rasmiy va norasmiy turlarga ham bo'lib o'rganishadi. Rasmiy guruhdagi munosabatlar rasmiy normalar va xuquq burchlar tizimi bilan belgilangan bo'ladi. Masalan, guruhda boshliq bilan xodimlar o'rtasidagi munosabatlarni ta'minlovchi guruh rasmiy bo'lsa, norasmiy- ichki, bevosita psixologik munosabatlarni ta'minlovchi guruh hisoblanadi. Shunga asosan guruh yetakchilari ham rasmiy va norasmiy bo'ladi. Ba'zan guruhdagi ijtimoiy psixologik muhitga ko'proq norasmiy yetakchilar ta'sir ko'rsatadilar.

Ijtimoiy psixologik muhit deganda, guruh a'zolarining fikrlari, hissiyotlari, dunyoqarashi va o'zaro munosabatlaridan iborat bo'lgan emotsional-intellektual holat tushuniladi.

Norasmiy yetakchilarni aniqlash va ular bilan yakka tartibda ishlash guruhdagi psixologik muhitni yaxshilashga imkoniyat yaratadi.

Guruhlar ulardagi odamlar soniga ko‘ra katta va kichik guruhlariga bo‘linadi. Ko‘pchilik olimlar guruhning boshlang‘ich nuqtasi sifatida miqdor jihatdan ikki kishini- diadani tan olishadi.

Guruhning psixologik tizimga ta‘sir etuvchi omillarga yana ularning jinsiy, yosh jihatdan, ma‘lumoti va malakasi nuqtai nazaridan farq qiluvchi va uyg‘unlikni tashkil etuvchi omillar ham kiradi.

Guruh hayoti va undagi a‘zolarining o‘zlarini yaxshi xis qilishlari ko‘p jihatdan ularning hamkorlikda ishlay olishlari va bir-birlariga ijobiy munosabatda bo‘la olishlariga bog‘liq. Bu hodisani tushuntirish uchun psixologiyada psixologik moslik tushunchasi mavjud.

Pedagogik faoliyat va uning metodikalari ko‘rinishida pedagogik texnologiya o‘zini to‘liq, namoyon qiladi. Pedagogik texnologiyaning harakatga kelishi va undan kuzda tutilgan natijaga erishish faqat pedagogik faoliyat jarayonida amalga oshiriladi. Chunki pedagogik texnologiya va pedagogik faoliyat bir-biri bilan uzviy bog‘lik; tushunchalar hisoblanadi va ularning biri ikkinchisiz uz ma‘nosini va ahamiyatini yo‘qotadi.

Xorijiy tadqiqotlarda “sinf soati” terminlarining ko‘plab talqinlari berilgan bo‘lib, jumladan, G.Garfinkel kompetentlikni shaxsning bilim, ko‘nikma va tajribalari, ijtimoiy-professional, ya‘ni jamiyatda egallagan kasbiy mavqeiga mosligi, o‘z lavozim vazifalarini bajarish, unga doir muammolarni hal qilishga qodirligi deb tushunadi. Uning ta‘rifidan kompetentlik shaxsning muayyan bilim va malakalarga egaligi hamda u yoki bu vaziyatda samarali faoliyat yuritish uchun tayyor ekanligi haqidagi xulosaga kelish mumkin. Demak, “kompetentlik” tushunchasi muayyan layoqatga ega bo‘lish bilan bir qatorda ushbu faoliyat turiga nisbatan shaxsiy munosabatni ham ko‘rsatadi.

“Men”- hamkorlikdaman» degan bu holat kattaroq guruhlar tarkibida tashkil etiladi. Munozara a‘zolari to‘rt-besh kishidan bo‘lib alohida stollar atrofida o‘tirib, har bir guruh o‘z qarorini chiqaradi. “Munozara” klublari» faoliyati shu tarzda tashkil etiladi.

Har bir holat bahs qatnashuvchilarida o‘ziga xos ruhiy tayyorgarlik va mas‘uliyat hissini keltirib chiqaradi.

Demak, dars mobaynida o‘qituvchi mavzuning xarakteri va u shakllantirish lozim bo‘lgan bilim, malaka va fazilatlariga mos tarzda munozara sharoitini tanlashi va shunday keyingina mashg‘ulotni boshlashi kerak.

Kichik guruhlarda uyushtirilgan munozaralarning erkin mavzuli, yo‘naltirilgan va aniq ssenariyli disput turlari mavjud bo‘lib, bu tanlangan mavzuga va munozara guruhlarining muloqot tajribasiga bog‘liqdir.

“Disput” so‘zining lug‘aviy ma‘nosi- “fikrlayapman”, “tortishayapman”, degan ma‘noni bildiradi. Kichik guruhlardagi munozaralardagi asosiy narsa- guruh a‘zolarining tanlangan mavzu xususiyatiga qarab, har biriing o‘z fikr mulohazalarini oxirigacha bayon etish imkoniyatlarining borligidir. Bunday guruhda boshlovchi ham qatorda o‘tirib, mavzuning yechimini batamom hal bo‘lmaguncha faol muloqotlarning ishtirokchisi bo‘lishi mumkin. Lekin asosiy vazifa guruhning a‘zolariga yuklanganligini va bevosita ajralib chiqqan norasmiy lider asosiy baxs yurituvchi bo‘lishi mumkinligini unutmasligi zarur. Bunday guruhlar turli sharoitda ko‘pincha bahs ishtirokchilari uchun tabiiy sharoitlarda o‘tkazilsa, maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Agar bahlashuvchilar guruhi odatdagidan kattaroq xajmda (masalan, 30 kishigacha) bo‘lsa, unda munozarani uyushtirishning o‘ziga xos tomoni bor. Bu holda bahs guruhi shartli ravishda uchga bo‘linadi:

- 1-guruh – «fikrlarni jamlovchilar»- “generatorlar”;
- 2-guruh – “tanqidchilar”;
- 3-guruh – «fikrlarni tezlatuvchilar»- “katalizatorlar” deb ataladi.

Har bir ajralgan guruhning o'ziga xos vazifalari bor: "generatorlar" o'rtaga tashlagan muammo yoki bahs mavzusi bo'yicha o'zlaridagi barcha fikrlarni o'rtaga xolis tashlaydilar. Guruh a'zolaridan biri- lider- ularni jamlab, fikrlar ikkiga bo'lingan taqdirda ham ularni umumlashtirib bayon etadi. So'ngra o'yinga "tanqidchilar" kirishadi. Ularning vazifasi- eshitgan fikrlariga tanqidiy munosabat bildirish, ya'ni tanqidiy nuqtai nazardan ular ichidagi "mag'zni" va "puchak" fikrlarni saralash. Shundan keyin vaziyatga qarab, yana so'z "generatorlar"ga yoki "katalizatorlar"ga berilishi mumkin. Bildirilgan fikr va takliflarda mabodo hisobga olinmay qolgan jihatlari yoki noo'rin fikr bo'lsa, yoki mohiyatan shu mavzuga aloqador bo'lgan, lekin ikkala tomon hisobga olmagan biror jihat aniqlansa, tomonlar diqqatini aynan shunga qaratishi kerak. So'ngra "tezlatuvchilar" bahsni davom ettirishga ruhsat berib, agar uni yakun qilish taqozo qilinsa, ikkala guruhning o'yiniga holis baho bergan holda munozarani to'xtatishi mumkin. Ular ko'pincha ikkala guruh uchun xolis orbitolar- "hakamlar" rolini o'ynaydilar.

F.Delamar va J.Vinterton sinf soatlarini ma'lum bir faoliyat talab qiladigan standart xulq-atvor, o'zini tutish, kompetentlikni esa ushbu talab (standart)ga moslik darajasi, ya'ni kompetensiyani namoyish qilishning pirovard natijasi deb tavsiflaydilar.

O.Permyakov ta'rifida sinf soati deganda shaxsning kasbiy ta'lim muassasasi bitiruvchisini tayyorlash natijasi sifatida ma'lum sohalarda faoliyat yuritish uchun umumlashtirilgan sifatleri tavsifi tushuniladi

Berilgan ko'plab ta'riflarni umumlashtirgan holda, bugungi kunda ta'lim jarayonida faol qo'llanayotgan ushbu tushunchalarni sharhlashda quyidagi xulosaga kelish mumkin: *"Sinf soati" – ma'lum bir sohada faoliyat yuritish jarayonida samarali qo'llanadigan shaxsiy sifatlar, bilim, ko'nikma hamda malakalar yig'indisi; "kompetentlik" esa muayyan faoliyatni amalga oshirish uchun mavjud hamda yuzaga chiqishi mumkin bo'lgan layoqatdir.*

Mamlakatimiz ta'lim muassasalarida sinf soatlari 2012-yildan tatbiq etila boshladi. Ushbu tushuncha o'quvchilarning shaxsiy, kasbiy va ijtimoiy hayotda uchraydigan vaziyatlarda turli tipdagi malakalarni samarali ravishda qo'llashga o'rgatish sifatida talqin qilinadi. Bunda hosil bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni favqulodda yuzaga kelgan noaniq, yangi, muammoli vaziyatlarga duch kelinganda qo'llay olish kompetensiyasiga alohida urg'u beriladi. Xususan, respublikamizda chet tillarni o'rganishda kompetensiya, kompetent yondashuv, kompetentlik darajalari, ularga qo'yiladigan talablar hamda ularni baholash mezonlari bo'yicha qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda PQ-1875-son "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorining amaliy ijrosi sifatida respublikamizda kompetent yondashuv va kompetentlik talablarini xalqaro talablarga muvofiqlashtirish amalga oshirila boshlandi. Chet tillarni o'rgatish tajribasidan kelib chiqqan holda kompetent yondashuv boshqa fanlar ta'limiga, xususan, o'zbek tili ta'limiga ham joriy etildi. 2014-2015 o'quv yilidan boshlab umumta'lim maktablarida ilk tajriba-sinov ishlari o'tkazilib, tayanch kompetensiyalarni shakllantirish ko'zda tutilgan.

Bunda asosiy e'tibor o'quvchi-talabalarda mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lish, tashabbuskorlik, kasb-hunarni ongli ravishda tanlash, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, sog'lom raqobat hamda umummadaniy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan.

ИҚТИБОСЛАР. СНОСКИ. REFERENCES.

1. Abdurahmonova M., Abbosova G. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimov asarlari asosida o‘zbek tilidan nutq o‘stirish bo‘yicha qo‘llanma. – T.: JIDU, 2009. – 56 b.
2. Azimov, E.G., Щукин, A.N. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – Moskva: IKAR, 2009. – 448 s.
3. Введение в дистанционное обучение / Под ред. А.Andreeva. – Moskva: Intersotsioinform, 1998. – № 2.
4. Jerebilo T.V. Slovar lingvisticheskix terminov. – Nazran: OOO “Piligrim”,
5. Karimova V., Akramova F., Lutfullayeva N. Ijtimoiy psixologiya / O‘quv qo‘llanma.

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

II-ЖИЛД, 2-СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-II, НОМЕР-2

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-II, ISSUE-2

«Педагогик ва психологик тадқиқотлар» электрон журнали 2022 йил 22 декабрь куни № 054834-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Муассис: «IMFAKTOR Pages» масъулияти чекланган жамияти.

Таҳририят манзили: 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55

Эл. почта: tahririyat@imfaktor.uz

Веб-сайт: www.imfaktor.uz